

**O Nikoli Vuliću
Irena Ljubomirović. Nikola Vulić –
istoričar antike. 2013. Filozofski fakul-
tet, Univerzitet u Nišu. 265. str.**

U sam osvit rata u Kraljevini Jugoslaviji, Isidora Sekulić u jednom članku piše „o neobičnom dejstvu običnih predavanja profesora Vulića” i prenosi atmosferu sa Vulićevih predavanja na Kolarčevom univerzitetu. Vidno oduševljena njegovom erudicijom i „kozerskim tonom”, ona zaključuje „na koji način on sve to udene u arheologiju, to je isključivo njegova veština” (*Politika* 10. novembar 1940). Upravo o ovom harizmatičnom profesoru, istoričaru, arheologu i klasičnom filologu, piše Irena Ljubomirović u svojoj knjizi *Nikola Vulić – istoričar antike*.

Autorka postavlja sebi za cilj da rezultate Vulićevih istraživanja uporedi sa savremenim rezultatima i „utvrdi koliko su neki zaključci izdržali kritiku vremena” i u skladu sa tim „sumiraju i ocene dojeti i vrednost njegovog rada” (str. 12, 17). U prvom odeljku knjige (*Biografija Nikole Vulića*) autorka se bavi poznatim i nepoznatim detaljima iz Vulićevog života, na osnovu Vulićevih autobiografskih spisa i arhivske građe koja se čuva u Narodnog biblioteci Srbije u Beogradu (str. 19–44). Vulić je rođen 1872. godine u Skadru koji je tada bio u sastavu Osmanskog carstva. Diplomirao je u Beogradu na Velikoj školi 1893/1894, na katedri za klasičnu filologiju, arheologiju i istoriju. Između 1894. i 1896. godine nastavio je školovanje u Minhenu gde je slušao predavanja, između ostalih, profesora Adolfa Furtvenglera (Adolf Furtwängler) i Eugena Oberhumerera (Oberhummer) (str. 21). Odbranio je doktorsku disertaciju o Cezarovim ratovima u Hispaniji (*Historische Untersuchungen zum Bellum hispaniense*) i već sa

24 godine se kandidovao za profesora na Velikoj školi (str. 22). Ljubomirović opisuje i karakteristične probleme prosvetne politike u Srbiji na početku XX veka, i situaciju u kojoj se Vulić našao kada je Velika škola uzdignuta na rang Univerziteta 1905. godine, a Vulić degradiran u zvanje vanrednog profesora (str. 25–26). Gotovo je groteskna slika koju donosi autorka o Vulićevim pokušajima da doprinese ratovanju u Prvom svetskom ratu. Koristeći „ženino odsustvo da ratuje” Vulić se prijavio kao dobrovoljac ali se nije baš najbolje snašao u ulozi vojnika (str. 26–28). Posle povlačenja preko Albanije, Vulić je ostatak rata proveo u Marselju i Klerman Feronu gde je na Filozofskom fakultetu držao brojna predavanja o antičkoj prošlosti buduće Kraljevine Jugoslavije (str. 29–30). Vulić je tokom II svetskog rata bio uhapšen i zajedno sa ostalim srpskim intelektualcima odveden u logor na Banjici. U logoru je održao i svoje poslednje predavanje, interesantnog naziva „O propasti zapadne rimske imperije” (str. 43).

Pored toga što je napisao više od 550 radova o antičkoj prošlosti Balkana, Vulić je osim „kabinetskog rada” provodio vreme u „arheološkim ekskurzijama” ili sakupljanju epigrafskih spomenika po Makedoniji i Srbiji. O tome govori sledeći odeljak knjige (*Rezultati arheoloških istraživanja Nikole Vulića i njegova rad na objavljivanju epigrafskih spomenika*, str. 45–100). Vulić je zajedno sa Antonom Premerštajnom (Anton von Premerstein) sa Austrijskog arheološkog instituta objavio više svezaka o epigrafskim spomenicima u Srbiji – *Antike Denkmäler in Serbien* (str. 76). Sam je nastavio rad na prikupljanju spomenika i posle Prvog svetskog rata, širom Makedonije. Iskopavao je antički kastel u Stojniku pod Kosmajem u periodu između 1911. i 1913.

godine, gde je utvrdio postojanje rimskog utvrđenja i civilnog naselja. Međutim, budući da su rezultati istraživanja izlazili u vidu kratkih izveštaja u *Godišnjacima* Srpske akademije nauka, i da je dokumentacija sa iskopavanja izgubljena, ostalo je mnogo nedoumica vezanih za rimsko naselje na Stojniku. Ove nedoumice su pokušali da reše i kasniji istraživači Milivoje Veličković i Majkl Verner (str. 45–49). Ipak, Vulić je za svoje najvažnije otkriće smatrao „arhajska” nekropolu kod Trebeništa. Tu su 1918. godine bugarski vojnici pronašli sedam grobova bogatih zlatnim nalazima, a Bogdan Filov je ovaj materijal publikovao zajedno sa Karelom Škorpilom, deset godina kasnije. Nikola Vulić je na istom mestu 1930. godine, našao bogati „kneževski grob” sa zlatnom maskom, sandalama, kraterom, šlemom itd. (str. 55). Iskopavanja kod Trebeništa je nastavio do 1933. godine sa promenljivom srećom. Deo nalaza sa iskopavanja 1932. godine predao je Arheološkom muzeju u Sofiji, verovatno u znak pomirenja, kako je bio naklonjen ideji ujedinjenja svih Južnih Slovena (str. 41, 56). Između 1935. i 1939. godine, Vulić je kod Skoplja iskopavao „ogromno i raskošno rimsko pozorište” koje je, po njemu, bilo podignuto u čast cara Hadrijana (str. 68). Ljubomirović naglašava da je Vulić prvi započeo iskopavanja rimskog limesa na Dunavu i da je isticao važnost ovih istraživanja ali da je zbog Drugog svetskog rata bio sprečen da istraživanje nastavi (str. 93). Autorka prenosi i anegdotu sa Vulićevih istraživanja u Makedoniji, koja nam otkriva nesvakidašnju stranu arheoloških terena ali i samog Nikole Vulića. Naime, tokom iskopavanja u Čepigovu, Vulić je odlučio da zbog nekih uslova u kući u kojoj je trebalo da provede noć, prenoćište potraži na obližnjem groblju. O

tome Vulić veli: „A kada mu je noći bilo suviše tvrdo¹ izlazio je u groblje i tu sedeo na grobovima, posmatrao divno zvezdano nebo i slušao pastirske svirače“ (str. 62).

Glavne istraživačke teme (*Glavne teme Vulićevih istraživanja* str. 101–150) koje su zaokupljale Vulića su svakako paleobalkanska plemena. Vulić je vrednovao istorijske izvore u svojim raspravama o Keltima, Dardancima, Tribalima ili Bastarnima, ali nije mnogo mario za onomastiku (str. 112–113, 149). Takođe je upozoravao da informacije antičkih pisaca Tita Livija i Polibija o Ilirima i Dardancima, ne mogu biti tačne, jer su imena Ilira i Dardanaca upotrebljavana, kod ovih autora, u političkom smislu (str. 113). Takođe, Vulić je dosta svojih radova posvetio Oktavijanovim ilirskim ratovima (str. 123–127), te rimskom legijama i njihovom razmeštaju na Balkanu (str. 127–131) ili istorijskoj geografiji (str. 131–143). Iako je njegov rad polazna tačka za bilo koje proučavanje istorije Balkana, na kraju, autorka ocenjuje da je njegov „(...) kritički aparat relativno oskudan. Na početku članka Vulić bi samo spomenuo svoje prethodnike i njihove zaključke koje je obično nastojao da opovrgne (...) Sa sebi svojstvenom oštrinom kritikovao je zaključke drugih istraživača i argumentovao iznosio svoje tvrdnje” (str. 150). Kao i u slučaju arheoloških istraživanja, tako i u slučaju Vulićevih istorijskih interpretacija Irena Ljubomirović se trudila da njegove uporedi sa rezultatima savremenih istraživanja. Po autorki, neka Vulićeva stanovišta su postala opšteprihvaćena u istoriografiji, kao što je to, recimo, slučaj sa rekonstrukcijom Aleksandrovog pohoda na Tribale ili Oktavijanovim ratovima u Iliriku (str. 148–149).

¹ Vulić je u svojim beleškama uvek pisao u trećem licu.

Vrlo su važni i radovi koje Ljubomirović donosi iz rukopisne zaostavštine Vulića (str. 151–192), među kojima valja izdvojiti rad *Zakoni u istoriji. Istorijski faktori*, predstavljen na skupu *Akademije filozofskih nauka*, tokom II svetskog rata (str. 184). Autorka do detalja analizira sadržinu ovog teksta i donosi na svetlo Vulića koji se vrlo smelo razračunavao sa svojim prethodnicima i neistomišljenicima. Odbacujući ideju da postoje istorijske zakonitosti, Vulić zaključuje da je „istorija prosta jasna nauka: to je slika ljudskog života” (str. 192).

Poslednje poglavlje knjige posvećeno je Vuliću kao popularizatoru istorije kao nauke (str. 193–209). Na Narodnom univerzitetu Vulić je održao oko 400 predavanja „puna elegantnog stila i nestašne duhovitosti” i tako postao „naročiti ljubimac svih beogradskih dama”, kako je o tome pisao dnevni list „Vreme” (str. 195). U dnevnim i književnim časopisima Vulić se predstavljao kao vrstan pisac sa sebi svojstvenom ironijom i sarkazmom, nikad prelazeći granicu dobrog ukusa.

Šteta što autorka nije više prostora posvetila Vulićevom odnosu prema Miloju Vasiću i njihovim raspravama, budući da Vulić spominje Vasića u svojim autobiografskim spisima (str. 15, napomena 15). Dugoročno, odluka da se Vulić povuče iz prepirke sa Vasićem već 1903. godine, pokazaće se naročito štetnom za srpsku arheologiju.² U tom smislu, bilo je možda bolje da je autorka posmatrala Vulića malo više kao arheologa, a manje kao izvršioca iskopavanja, jer se stiče utisak kao da se arheologija svodi na iskopavanja ili na to da bude „služavka istorije”.

² Palavestra, Aleksandar. 2013. Čitanja Miloja M. Vasića u srpskoj arheologiji. *Etnoantropološki problemi*. 8/3, str. 690.

Poredeći Vulićeve rezultate istraživanja sa savremenim, autorka je ponegde nekritički prihvatala arheološke interpretacije etnogeneze paleobalkanskih zajednica, kao što je to učinila u slučaju Dardanaca (str. 115). Sa druge strane, napravljen je veliki pomak od hvalospeva Vuliću,³ a autorka je uspela da insistirajući na Vulićevim biografskim podacima stavi Vulića u mesto i vreme u kojem je živeo i radio, i ono što je najvažnije, a za to je potrebno malo više strpljenja i veštine, da ga oživi. Da upotrebim Vulićeve reči, „nije sve suvo zlato u ovoj knjizi”,⁴ ali biografije naučnika, osvrt na istorije i historiografije discipline (u ovom slučaju istorije, arheologije i klasične filologije) očigledno nisu više samo inspiracija za nove naraštaje i rasonoda vremešnih univerzitetskih profesora. Objavljena i donekle izmenjena doktorska disertacija Irene Ljubomirović to zaista pokazuje.

Aleksandar Bandović

³ Нрг. Новак, Виктор. 1958. „Никола Вулић (Научник и човек)”. У *Из римске књижевности*, Никола Вулић, I-LXXVI. Београд: Српска књижевна задруга.

⁴ Вулић, Никола. 1930. приказ Gordon Childe, Danube in prehistory. *Старинар*, Трећа серија V, str. 225.